

MEĐUNARODNE INSTITUCIJE I MEHANIZMI ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA U ORUŽANOM SUKOBU U UKRAJINI

UDK: 341.31/32:342.7.01
355.292.91:342.7(477)
341.322.5:342.7(477)

Pregledni znanstveni rad

Primljeno: 1. srpnja 2025.

Rutvica Rusan Novokmet*

Asja Mrkić**

Analiza reakcija međunarodne zajednice na teška kršenja međunarodnog prava pomaže razumjeti ulogu država i međunarodnih organizacija u slučaju počinjenja agresije jedne države protiv teritorijalne cjelovitosti druge države te u procesuiranju konkretnih međunarodnih zločina počinjenih u oružanom sukobu između Rusije i Ukrajine. Rad analizom djelovanja i poduzetih mjera u okviru različitih međunarodnih organizacija i institucija, poput Opće skupštine i Vijeća sigurnosti kao političkih tijela Ujedinjenih naroda, odnosno Međunarodnog suda i Međunarodnog kaznenog suda kao međunarodnih pravosudnih tijela nadležnih za utvrđivanje odgovornosti država i pojedinaca za najteža kršenja međunarodnoga prava, nastoji ocijeniti djelotvornost međunarodnopravnih mehanizama za očuvanje međunarodnopravnog poretka i zaštitu ljudskih prava u oružanom sukobu na području Ukrajine te prepoznati njihove prednosti i nedostatke. Poseban naglasak stavljen je na utjecaj pravno neobvezujućih mjera Ujedinjenih naroda na očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti s jedne strane, a s druge na utjecaj mehanizama međunarodnih sudova na sankcioniranje i prevenciju međunarodnih zločina, kao i na njihova ograničenja u tom kontekstu.

Ključne riječi: agresija, zaštita ljudskih prava, Ujedinjeni narodi, Međunarodni sud, Međunarodni kazneni sud, međunarodnopravna odgovornost

1. UVOD

Posljednjih godina međunarodna zajednica svjedoči jednom od najozbiljnijih izazova za međunarodni mir i sigurnost, napetostima između Ruske Federacije i Ukrajine. Te napetosti i sukobi, koji u posljednjih desetak godina nakon ruske aneksije Krima 2014. uzrokuju nestabilnost u istočnoj Europi, pa i šire, eskalirali su agresijom Rusije na Ukrajinu u veljači 2022. godine.¹ Te su okolnosti izazvale značajne političke napetosti i

* Dr. sc. Rutvica Rusan Novokmet, docentica Sveučilišta u Zagrebu, Pravnog fakulteta, Katedra za međunarodno pravo. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6235-1012>

** Asja Mrkić, univ.mag.iur., odvjetnička vježbenica u odvjetničkom društvu Lovrić, Novokmet i partneri d.o.o. ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-3374-798X>

¹ *Conflict in Ukraine: A timeline (2014 – eve of 2022 invasion)*, UK Parliament, House of Commons Library, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9476/>, 1. 6. 2025.

ozbiljne sigurnosne posljedice ne samo za regiju već i za međunarodni poredak u cjelini. Ono što je započelo nizom političkih nemira u Ukrajini između proeuropskih i proruskih političkih struja razvilo se u pravi međunarodni oružani sukob ostavljajući iza sebe trag kršenja međunarodnog prava u velikim omjerima. Iz te su situacije na vidjelo izašle i duboko ukorijenjene podjele među vodećim državama u svijetu odražavajući različite pristupe prema temeljnim pitanjima međunarodnog prava te kršenjima i zaštiti ljudskih prava. Upravo iz tog razloga stavovi i reakcije međunarodnih organizacija i pravosudnih institucija postaju odlučujući u pokušaju smirivanja napetosti, pozivanja na odgovornost svih uključenih aktera i u konačnici uspostavljanja mira.

Cilj je ovog rada dublje istražiti mjere najvažnijih međunarodnih tijela UN-a (Opće skupštine i Vijeća sigurnosti) kojima se osuđuje oružani sukob između Rusije i Ukrajine i nastoji okončati upotreba oružane sile, kao i odluke koje donose i mjere koje poduzimaju Međunarodni sud i Međunarodni kazneni sud kao reakcija na povrede međunarodnoga prava i međunarodne zločine počinjene na teritoriju Ukrajine.

Agresija Rusije na Ukrajinu započela je 24. veljače 2022. godine.² Tome je prethodilo rusko priznanje dviju samoproglšenih republika na području Ukrajine, Narodne Republike Donjeck i Narodne Republike Luhansk. Sljedeći su dan ruske oružane snage ušle na teritorij tih republika, a dva dana kasnije ruski je predsjednik Vladimir Putin objavio pokretanje „posebne vojne operacije“ s ciljem „demilitarizacije i denacifikacije“ Ukrajine.³ Više od tri godine trajanja oružanog sukoba rezultiralo je velikim brojem poginulih i ranjenih vojnika, ali i civilnih žrtava, čiji broj kontinuirano raste, dok mnogi i dalje žive u teškim uvjetima. Na temelju posljednjeg izvještaja Nezavisne međunarodne istražne komisije za Ukrajinu Vijeće za prava čovjeka dokumentiralo je više od 42 000 civilnih žrtava, među kojima je više od 12 000 poginulih i 29 000 ranjenih, no stvarni broj žrtava vjerojatno je i veći.⁴ Sve je više dokaza o kršenjima ljudskih prava i brojnih pravila međunarodnog humanitarnog prava te se ruske vlasti pozivaju na odgovornost za ratne zločine u područjima koja su bila ili su još pod njihovom kontrolom u Ukrajini. Konkretno se spominju ratni zločini (ubojstva vojnika *hors de combat* i ratnih zarobljenika, mučenje, silovanje i seksualno nasilje) i zločini protiv čovječnosti počinjeni kao dio sustavnog i raširenog napada na civile (mučenja, prisilni nestanci) s ciljem ostvarivanja vojnih ciljeva.⁵ Bitno je naglasiti da izvještaj Istražne komisije govori o ratnim zločinima koje su počinile obje stranke sukoba: ubojstva i ranjavanja ozlijeđenih vojnika, osobito

² Rezolucijom Opće skupštine iz 1974. agresija je definirana kao „upotreba oružane sile države protiv suverenosti, teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti druge države, ili koja na bilo koji drugi način nije u skladu s Poveljom UN-a (...)“. Rezolucija Opće skupštine, *Definition of Aggression*, UN Doc. A/RES/3314 (XXIX), 14. 12. 1974., čl. 1. U čl. 3. se nabrajaju različiti modaliteti upotrebe sile koja se može kvalificirati kao čin agresije, s time da, sukladno čl. 4., Vijeće sigurnosti može i druge radnje izjednačiti s agresijom. *Ibid.*, čl. 3. i 4.

³ UN News, Global perspective Human stories, dostupno na: United Nations, <https://news.un.org/en/story/2022/02/1112592>, 11. 6. 2025.

⁴ *Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*, Human Rights Council, UN Doc. A/HRC/58/67, 11. 3. 2025., para. 6.

⁵ *Ibid.*, paras. 8 et seq.

korištenjem dronova, povrede dostojanstva boraca i sl.⁶ Najvažnija tijela UN-a, poput Opće skupštine i Vijeća sigurnosti, kontinuirano istražuju i osuđuju teška kršenja ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava počinjena na svim stranama rusko-ukrajinskog sukoba.⁷ Osim toga, u tijeku su i neki međunarodni sudski postupci: Ukrajina je, naime, inicirala postupak protiv Rusije pred Međunarodnim sudom vrlo brzo nakon početka ruske agresije na temelju Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, a Ured tužitelja Međunarodnog kaznenog suda u ožujku 2022. godine otvorio je istrage o situaciji u Ukrajini vezane za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti počinjene na teritoriju Ukrajine od 21. studenog 2013. godine nadalje.⁸

Kroz analizu aktivnosti spomenutih međunarodnih političkih i pravosudnih institucija cilj je procijeniti učinkovitost njihovih mjera, postupaka, istraživanja i sankcija, razumjeti kako su i koliko te institucije pridonijele prevenciji daljnjih kršenja ljudskih prava i pozivanju počinitelja međunarodnih zločina na odgovornost te detektirati ključne probleme koji se javljaju u njihovu djelovanju. Svi su ti mehanizmi izrazito važni za osvještavanje međunarodne zajednice o razmjerima počinjenih zločina i o potrebi utvrđivanja odgovornosti država i pojedinaca. A to je, naposljetku, ključno za ponovnu uspostavu međunarodnog pravnog poretka i međunarodnog mira i sigurnosti.

2. OPĆA SKUPŠTINA

Opća skupština UN-a tijelo je kontrole i savjetodavno tijelo UN-a s ovlašću donošenja preporuka državama članicama i ostalim tijelima o svim pitanjima koja ulaze u nadležnost UN-a.⁹ Među posebne zadatke Opće skupštine uvrštena su pitanja očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti, pri čemu Opća skupština razmatra opća načela suradnje između država, raspravlja o svim konkretnim pitanjima koja države članice stave na dnevni red te upozorava Vijeće sigurnosti na situacije koje imaju potencijal ugroziti međunarodni mir i sigurnost.¹⁰

Poseban odnos između Opće skupštine i Vijeća sigurnosti ogleda se u situaciji kad je Vijeće zbog nesloge svojih stalnih članica *de facto* nesposobno donijeti obvezujuću odluku po glavi VII Povelje, što bi podrazumijevalo nemogućnost određivanja prisilnih mjera (sankcija) protiv države koja je svojim postupanjem povrijedila svoje obveze propisane Poveljom. U tom slučaju Opća skupština može sazvati hitno izvanredno zasjedanje i

⁶ *Ibid.*, paras. 64, 67, 77.

⁷ V. *infra*, poglavlja 2. i 3.

⁸ V. *infra*, poglavlja 4. i 5.

⁹ Andrassy, J., Bakotić, B., Lapaš, D., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 2, Školska knjiga, Zagreb, 2012, str. 148–149.

¹⁰ Povelja Ujedinjenih naroda i Statut Međunarodnoga suda, 1945, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 15/1993, čl. 11. st. 1. i 3. Iako Opća skupština ne može davati preporuke dok o predmetu raspravlja Vijeće sigurnosti, u praksi se često događa da Opća skupština usvaja rezolucije o nekom pitanju u isto vrijeme kada o njemu raspravlja Vijeće sigurnosti. White, N. D., *The Relationship between the UN Security Council and General Assembly in Matters of International Peace and Security*, u: Weller, M. (ur.), *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*, Oxford University Press, Oxford, 2015, str. 303.

usvojiti preporuku o nekom gorućem pitanju koje se tiče čitave međunarodne zajednice.¹¹ Upravo je agresija Rusije na Ukrajinu bila povod za sazivanje nekoliko hitnih izvanrednih zasjedanja Opće skupštine, a konkretan je poticaj došao od većine članica Vijeća sigurnosti, koje se zbog kontinuirane aktivacije prava veta (prvenstveno Rusije) nije uspjelo odazvati svojoj primarnoj odgovornosti za održavanja mira i sigurnosti i donijeti obvezujuću odluku o prekidu vojnih akcija u Ukrajini.¹²

Iako rezolucije Opće skupštine imaju ograničeni učinak zbog svoje pravno neobvezujuće naravi u odnosu na države članice, njezine odluke pokazuju snažnu i vrlo brzu reakciju međunarodne zajednice na agresiju jedne stalne članice Vijeća sigurnosti, kojom se jasno izražava stav da postupke Rusije treba osuditi, ne podržati, i da treba pokušati izvršiti pritisak na Rusiju da uskladi svoje ponašanje s obvezama koje od nje zahtijevaju pravila međunarodnoga prava utjelovljena u Povelji UN-a.¹³

Tako je prva rezolucija Opće skupštine usvojena na hitnom izvanrednom zasjedanju donesena vrlo brzo nakon početka oružanog sukoba, konkretno 2. ožujka 2022. godine. Njome je Opća skupština podsjetila na obveze iz čl. 2. Povelje (zabranu prijetnje i uporabe sile protiv teritorijalne cjelovitosti i političke neovisnosti bilo koje druge države, dužnost rješavanja sporova mirnim putem, kao i izvršavanje obveza iz Povelje u dobroj vjeri) i, što je osobito važno za obranu u međunarodnom pravu utemeljenog međunarodnog poretka, jasno je osudila vojnu akciju Rusije kao čin agresije te zatražila da Rusija odmah, u potpunosti i bezuvjetno povuče svoje oružane snage iz Ukrajine.¹⁴ Rezolucijom je Opća skupština najstrože osudila kršenje suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti Ukrajine, rusko priznanje samostalnosti pokrajina Luhansk i Donjec,¹⁵ kao i sva kršenja međunarodnog humanitarnog prava i kršenja ljudskih prava.¹⁶

Već je krajem ožujka 2022. godine izglasana nova rezolucija hitnog izvanrednog zasjedanja o humanitarnim posljedicama agresije na Ukrajinu. Njome je izražena velika zabrinutost zbog pogoršanja humanitarne situacije u Ukrajini i šire te posebna osuda zbog

¹¹ Hitno izvanredno zasjedanje uvela je Opća skupština rezolucijom *Uniting for Peace* 1950. godine kao mjeru kojom bi se mogla nadomjestiti blokada Vijeća sigurnosti u situacijama koje zahtijevaju hitne preporuke za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti. Rezolucija Opće skupštine *Uniting for Peace*, UN Doc. A/RES/377 (V), 3. 11. 1950. O okolnostima koje su dovele do usvajanja te rezolucije: Reicher, H., *The Uniting for Peace Resolution on the Thirtieth Anniversary of Its Passage*, Columbia Journal of Transnational Law, sv. 20, br. 1, 1982, str. 6–9. Pravo veta tijekom 1990-ih godina najviše se koristilo, pri čemu su prednjačile Rusija i SAD. United Nations, Dag Hammarskjöld Library, *UN Security Council Meetings & Outcome Tables*, <https://research.un.org/en/docs/sc/quick>, 11. 6. 2025. Vidi i Butler, R., „Reform of the United Nations Security Council“, *Penn State Journal of Law & International Affairs*, sv. 1, br. 1, 2012, str. 31.

¹² Vidi rezoluciju Vijeća sigurnosti, UN Doc. S/RES/2623, 27. 2. 2022., kojom je postavljen zahtjev za sazivanje prve hitne izvanredne sjednice Opće skupštine.

¹³ Opća bi skupština u tom smislu trebala djelovati kao forum u kojem svaka država članica ima pravo izjasniti se o postupcima Rusije kako bi to tijelo kao cjelina pokušalo utjecati na Vijeće sigurnosti i održati važnu ulogu u održavanju međunarodnog mira i sigurnosti. O značaju hitnog izvanrednog zasjedanja Opće skupštine u kontekstu blokade Vijeća sigurnosti: Carswell, A. J., „Unblocking the UN Security Council: The *Uniting for Peace* Resolution“, *Journal of Conflict & Security Law*, sv. 18, br. 3, 2013, str. 455.

¹⁴ Rezolucija Opće skupštine, UN Doc. A/RES/ES-11/1, 18. 3. 2022., preambula, paras. 1–4.

¹⁵ *Ibid.*, paras. 5–6.

¹⁶ *Ibid.*, paras. 11–12.

velikog broja civilnih žrtava i sve većeg broja raseljenih osoba i izbjeglica kojima je potrebna humanitarna pomoć, napada na civile i zaštićene osobe.¹⁷ Iako rezolucija nije obvezujuća, činjenica da velika većina država stoji iza nje govori o važnosti stavljanja fokusa na humanitarne potrebe ugroženih građana, o ozbiljnosti situacije, o spremnosti međunarodne zajednice da se suoči s velikom humanitarnom krizom i o kontinuiranom pozivanju na poštovanje temeljnih zasada međunarodnog pravnog poretka, ozbiljno uzdrmanog agresijom jedne stalne članice Vijeća sigurnosti, koja je, uostalom, i sama sudjelovala u kreiranju međunarodnog pravnog okvira za buduće generacije nakon Drugoga svjetskoga rata.¹⁸

Opća je skupština u međuvremenu poduzela i konkretnije korake od same osude ruskih čina. Tako je, osvrćući se na rezoluciju A/HRC/RES/49/1 Vijeća za prava čovjeka, izjave glavnog tajnika UN-a i Visokog povjerenika za ljudska prava, u kojima se izražava ogromna zabrinutost zbog grubog i sustavnog kršenja i zlouporabe ljudskih prava i kršenja međunarodnog humanitarnog prava, Opća skupština odlučila suspendirati članska prava Rusije u Vijeću za prava čovjeka rezolucijom A/RES/ES-11/3 od 7. travnja 2022.¹⁹ Pa ipak, tu odluku treba oprezno ocijeniti. Naime, iako njezino usvajanje odražava odlučnost značajnog broja država da reagiraju na izvještaje o grubim kršenjima ljudskih prava kojima je Rusija teško povrijedila svoje međunarodne obveze, kao i jasnu poruku da države koje sustavno krše ta prava ne mogu zauzimati vodeće uloge u međunarodnim tijelima posvećenima njihovoj zaštiti, posljedice te odluke mogu biti i negativne. Naime, za razliku od prethodnih rezolucija Opće skupštine, koje su uživale puno veću potporu država članica, rezolucija o suspenziji članstva Rusije u Vijeću za prava čovjeka dobila je 93 pozitivna glasa, 24 države bile su protiv, dok je čak 58 njih ostalo suzdržano.²⁰ Iz takve raspodjele glasova može se zaključiti da radikalne reakcije, poput suspenzije članstva iz jednog za zaštitu ljudskih prava vrlo važnog tijela UN-a, nemaju uravnoteženu podršku država članica. Naime, osim što su neke države u raspravi prije donošenja odluke o suspenziji upozoravale na to da je najprije potrebno provesti nepristranu i temeljitu istragu o kršenjima ljudskih prava, druge su naglašavale da se podržavanjem takve odluke mnoge države vode isključivo svojim političkim interesima, koji ne pridonose uspostavi mira, te da bi takav čin mogao uzrokovati dodatne tenzije između Rusije i drugih država članica, kao i smanjenje razine suradnje na području ljudskih prava i humanitarne pomoći. Ne smije se zanemariti ni potencijalno negativni utjecaj koji odluka o suspenziji može

¹⁷ Rezolucija Opće skupštine, UN Doc. A/RES/ES-11/2, 28. 3. 2022., preambula.

¹⁸ Osim u kontekstu oružanog sukoba između Rusije i Ukrajine, Opća je skupština u posljednje dvije godine sazvala hitne izvanredne sjednice i zbog najgrubljih kršenja međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava u Pojasu Gaze, u povodu priznanja Palestine kao države i razmatranja njezina prijma u članstvo UN-a te Savjetodavnog mišljenja Međunarodnog suda o pravnim posljedicama izraelske politike i prakse na Okupiranom Palestinskom Teritoriju, uključujući i Istočni Jeruzalem. Vidi rezolucije Opće skupštine, UN Doc. A/RES/ES-10/21, 30. 10. 2023., A/RES/ES-10/22, 19. 12. 2023., A/RES/ES-10/23, 14. 5. 2024., A/RES/ES-10/24, 19. 9. 2024.

¹⁹ Rezolucija Vijeća za prava čovjeka, UN Doc. A/HRC/RES/49/1, 7. 3. 2022.; rezolucija Opće skupštine, UN Doc. A/RES/ES-11/3, 8. 4. 2022., para. 1.

²⁰ *General Assembly Meeting Record*, UN Doc. A/ES-11/PV.10, 7. 4. 2022.

imati na mogućnost provođenja kontrole nad poštovanjem i zaštitom ljudskih prava u Rusiji i izvan nje.²¹

U listopadu 2022. Opća je skupština velikom većinom usvojila još jednu rezoluciju kojom se pozivaju države članice da ne priznaju četiri regije unutar međunarodno priznatih granica Ukrajine na koje Rusija polaže pravo nakon ilegalnih referenduma; zahtijeva se od Rusije da prekine pokušaj nezakonite aneksije tih pokrajina te da povuče svoje snage iz Ukrajine.²² Sljedećom rezolucijom A/RES/E-11/5 Opća skupština poziva Rusiju na odgovornost za svako kršenje međunarodnog prava u Ukrajini i protiv Ukrajine te se prepoznaje potreba za uspostavljanjem međunarodnog mehanizma reparacije i međunarodnog registra štete kako bi se evidentirali dokazi i sve ostale informacije o šteti uzrokovanoj agresijom i osigurala reparacija.²³ Najvažniji je element te rezolucije u tome što se njome stavlja naglasak na odgovornost Rusije i važnost pohranjivanja dokaza o kršenjima ljudskih prava i međunarodnog prava općenito kako bi se Rusija mogla pozvati na odgovornost.²⁴

Ususret trećoj godišnjici početka oružanog sukoba Opća je skupština usvojila prijedlog rezolucije o Ukrajini jasno izražavajući potrebu da se okonča rat, potvrđujući da invazija Rusije na Ukrajinu ima dugotrajne posljedice za globalnu stabilnost, ekonomiju, nuklearnu sigurnost i okoliš, negativni utjecaj rata na civile, osobito žene, djecu, starije osobe, izbjeglice i raseljene osobe te potvrđujući potrebu da se tijekom 2025. godine okonča rat i udvostruče diplomatski naponi da se postigne sveobuhvatni, trajni i pravedni mir.²⁵ Vrijednost je rezolucije i u tome što ona, za razliku od jedine rezolucije Vijeća sigurnosti o Ukrajini, kako ćemo vidjeti u nastavku, izrijeком apelira na poštovanje osnovnih načela o zabrani uporabe sile utjelovljenoj u čl. 2. Povelje i nepriznavanje stjecanja područja silom. Osim toga, njome se poziva na odgovornost za počinjene međunarodne zločine u Ukrajini provedbom pravične i nezavisne istrage i progona na nacionalnoj i međunarodnoj razini.²⁶

Kontinuirano opstruiranje Vijeća sigurnosti u pitanjima koja su od nemjerljive važnosti za međunarodni mir i sigurnost u svakom slučaju upućuje na dužnost Opće skupštine da neumorno osuđuje kršenja temeljnih načela međunarodnoga prava, poziva na odgovornost za povrede ljudskih prava i međunarodne zločine te u okviru svojih ovlasti

²¹ *Ibid.*

²² Rezolucija Opće skupštine, UN Doc. A/RES/ES-11/4, 13. 10. 2022., paras. 1–5.

²³ Rezolucija Opće skupštine, UN Doc. A/RES/ES-11/5, 15. 11. 2022., paras. 2–4.

²⁴ Opća skupština, međutim, ne navodi jasno kako bi se takav mehanizam trebao uspostaviti i tko bi njime trebao rukovoditi. Kritike su se također pojavile i zbog toga što se mehanizam za reparaciju želi uspostaviti samo za određeni sukob, dok se zanemaruju drugi povijesni zahtjevi za reparaciju. *General Assembly Adopts Text Recommending Creation of Register to Document Damages Caused by Russian Federation Aggression against Ukraine, Resuming Emergency Special Session*, United Nations, https://press.un.org/en/2022/ga12470.doc.htm?_gl=1*1f805o2*_ga*MTQ3MTkzMzQ2MC4xNzA2MTM5NzY3*_ga_TK9BQL5X7Z*MTcxNzQ1ODI2MC41MC4xLjE3MTc0NTk2MjluMC4wLjA, 10. 6. 2025.

²⁵ Nacrt rezolucije Opće skupštine, UN Doc. A/ES-11/L.10, 18. 2. 2025., preambula, paras. 1–2.

²⁶ *Ibid.*, para. 5.

pokušava održati međunarodnopravni poredak radi zaštite međunarodnog mira i sigurnosti.

3. VIJEĆE SIGURNOSTI

Vijeću sigurnosti Poveljom UN-a dana je primarna ovlast odlučivanja o mjerama potrebnima za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti, koje su članice UN-a pod određenim uvjetima dužne prihvatiti i izvršiti.²⁷ Upravo se u pravu stalnih država članica da svojim negativnim glasom spriječe donošenje odluke relevantne za međunarodni mir i sigurnost očituje njihov privilegirani položaj, zbog kojega mogu utjecati na smjer političkih, vojnih i drugih okolnosti u svijetu.²⁸

Oružani sukob u Ukrajini jedna je od situacija u kojima se ogleda za suvremeno doba sva neadekvatnost Poveljom propisanog mehanizma odlučivanja o prisilnim mjerama kojima bi se mogao okončati sukob, a time i spriječiti daljnje počinjenje ratnih zločina i drugih povreda međunarodnoga prava. Naime, iako se nakon započinjanja agresije jedne stalne članice na Ukrajinu Vijeće sigurnosti hitno sastalo, ono, očekivano, nije uspjelo usvojiti obvezujuću odluku kojom bi Rusija bila osuđena za svoj međunarodno protupravni čin.²⁹ Prema prijedlogu rezolucije Rusiji je trebalo biti naloženo da odmah prestane s uporabom oružane sile i da potpuno i bezuvjetno povuče svoje vojne snage s ukrajinskog teritorija. Vijeće sigurnosti takvom bi rezolucijom naložilo Rusiji da poništi odluku o priznavanju neovisnosti regija Donjeck i Luhansk jer njome krši teritorijalni integritet i suverenitet Ukrajine.³⁰ Rusija je, očekivano, taj prijedlog blokirala vetom.³¹ Međunarodnoj je zajednici bilo jasno da će Rusija kao stalna članica i kao adresat mogućih prisilnih mjera blokirati usvajanje obvezujuće odluke po glavi VII Povelje UN-a, pa su ostale članice Vijeća sigurnosti sazvale hitnu izvanrednu sjednicu Opće skupštine kako bi se u tom tijelu raspravila sva goruća pitanja ruske agresije na Ukrajinu s ciljem davanja odgovarajućih preporuka državama članicama.³²

U nastaloj humanitarnoj katastrofi važnost brzog odgovora na krizu te potreba za kompromisom kako bi se pružila najadekvatnija podrška trebala bi biti na prvom mjestu,

²⁷ Povelja Ujedinjenih Naroda, *op. cit.* u bilj. 10, čl. 24. st. 1. i čl. 25.

²⁸ Andrassy *et al.*, *op. cit.* u bilj. 9, str. 164–166. O povijesnim dogovorima o načinu donošenja odluka pri Vijeću sigurnosti prilikom osnivanja UN-a tijekom Drugoga svjetskog rata: Trahan, J., *Existing Legal Limits to Security Council Veto Power in the Face of Atrocity Crimes*, Cambridge University Press, Cambridge, 2020, str. 10–11. Rezultat pregovora koji je stalnim članicama u Vijeću sigurnosti dao pravo veta na meritorne odluke između ostalog je i odraz ovisnosti politički i vojno slabijih država o vojnoj pomoći stalnih članica u situacijama koje ugrožavaju međunarodni mir i sigurnost. *Ibid.*, str. 16–21.

²⁹ Na temelju čl. 2. t. 4. Povelje UN-a države članice imaju obvezu suzdržati se od prijetnje ili uporabe sile protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti bilo koje države ili od postupaka koji su na bilo koji način nespojivi s ciljevima UN-a. Povelja UN-a, *op. cit.* u bilj. 10.

³⁰ Nacrt rezolucije Vijeća sigurnosti, UN Doc. S/2022/155, 25. 2. 2022.

³¹ Nacrt rezolucije predložile su Albanija i SAD, podržalo ga je jedanaest članica, a tri su ostale suzdržane. Zapisnik 8979. sastanka Vijeća sigurnosti, UN Doc. S/PV/8979, 25. 2. 2022., str. 6.

³² Rezolucija Vijeća sigurnosti 2623, *op. cit.* u bilj. 12. Više o hitnom izvanrednom zasjedanju Opće skupštine vidi *supra*, poglavlje 2.

međutim, kao ni u nekim prošlim kriznim situacijama,³³ Vijeće sigurnosti ni ovaj put nije uspjelo odgovoriti primjerenim mjerama. Tako su i sljedeći sastanci Vijeća sigurnosti pokazali koliko su duboke političke podjele između njegovih članica, pogotovo stalnih. Iako je čak i Rusija predlagala rezolucije s važnim stavkama za zaštitu civila, one nisu predstavljale sveobuhvatne prijedloge koji bi podrazumijevali prekid neprijateljstava, povlačenje njezinih oružanih snaga i adekvatnu zaštitu ljudskih prava.³⁴

U rujnu 2022., nakon što je Rusija održala referendum na ukrajinskim područjima, Luhansku, Donjecku, Hersonu i Zaporizji, kojima je stanovništvo tih pokrajina navodno odlučilo da ne želi više biti dio Ukrajine, pred Vijeće sigurnosti dolazi novi prijedlog nacrtu rezolucije. Tom je prijedlogu cilj bio osuditi održane referendum, proglasiti ih nevažećima i potvrditi da oni ne mogu predstavljati osnovu za bilo kakvu promjenu statusa tih ukrajinskih regija. No, kao i svi dotadašnji pokušaji Vijeća sigurnosti da se donese rezolucija koja bi osudila postupke Rusije i sukob između Rusije i Ukrajine, ni ovaj put zbog ruskog veta rezolucija nije usvojena.³⁵

Stvarna je situacija takva da su, kad se ima na umu pravo veta Rusije, izgledi da Vijeće sigurnosti može donijeti bilo kakvu obvezujuću odluku glede sukoba u Ukrajini krajnje ograničeni. Neslaganje između država članica Vijeća sigurnosti predstavlja izazov za njegovo funkcioniranje i ruši legitimitet UN-a. Razmirice i netrpeljivost između članica, posebice onih stalnih, znatno otežavaju proces donošenja odluka. Države članice Vijeća sigurnosti morale bi usmjeriti svoje napore k tome da u dobroj vjeri, s istinskom namjerom da doprinesu trajnom rješenju, usvoje kompromisnu rezoluciju s elementima s kojima se sve članice mogu složiti i koja će efektivno pospješiti humanitarne napore.³⁶

Odsutnost reakcije Vijeća sigurnosti ozbiljan je propust s obzirom na to da ono ima isključivu nadležnost nad donošenjem odluka za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti i prvo bi trebalo reagirati u kriznim situacijama brzom i djelotvornom akcijom kako bi se one smirile, a štetne posljedice minimalizirale. Ipak, pravo veta stalnim članicama omogućava da spriječe bilo koju rezoluciju, čak i kad ona uživa široku potporu drugih članica Vijeća sigurnosti. Time legitimnost Vijeća sigurnosti postaje upitna te cijeli mehanizam očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti postaje nefunkcionalan i javlja se potreba za njegovom reformom ako se želi osigurati njegova djelotvornost u budućnosti.

³³ Primjerice, u slučaju incidenta u Krfskom tjesnacu, primanja nekih država u članstvo UN-a, palestinskog pitanja, situacije u Namibiji, Gruziji, Siriji, Bosni i Hercegovini itd. Opširnije o situacijama u kojima je u Vijeću sigurnosti korišteno veto: United Nations, Dag Hammarskjöld Library, *UN Security Council Meetings & Outcome Tables*, <https://research.un.org/en/docs/sc/quick>, 15. 6. 2025.

³⁴ Vidi, primjerice, nacrt rezolucije Vijeća sigurnosti, UN Doc. S/2022/231, 24. 3. 2022.

³⁵ *Security Council Fails to Adopt Resolution Condemning Moscow's Referenda in Ukraine's Occupied Territories, as Permanent Member Employs Veto*, 30. 9. 2022. United Nations, <https://press.un.org/en/2022/sc15046.doc.htm>, 10. 6. 2025.

³⁶ Prva ujedinjena reakcija Vijeća sigurnosti na događanja u Ukrajini i rusku agresiju došla je u obliku izjave predsjednika Vijeća sigurnosti, koji je podsjetio sve države članice na njihovu obvezu rješavanja međunarodnih sporova mirnim putem. Izjava predsjednika Vijeća sigurnosti, UN Doc. S/PRST/2022/3, 6. 5. 2022.

Reforma Vijeća sigurnosti osobito u pogledu načina donošenja odluka i njegova sastava,³⁷ predmet je mnogih rasprava zadnjih nekoliko desetljeća, a čini se da političke volje za time, pogotovo u današnjim okolnostima, nema.³⁸ Ipak, države je uvijek potrebno podsjećati na njihove obveze koje proizlaze iz kogentnih normi međunarodnoga prava, primjerice na zabranu genocida, obvezu sprječavanja genocida ili zabranu zločina protiv čovječnosti, koje bi trebale predstavljati krajnje granice uporabe prava veta stalnih članica, a koja bi bila u suprotnosti s apsolutno obvezatnim pravilima međunarodnoga prava.³⁹ Povrh toga obveza ispunjavanja obveza iz Povelje u dobroj vjeri, dužnost rješavanja sporova mirnim sredstvima, kao i zabrana upotrebe oružane sile načela su kojima bi se sve države, a posebice one koje u rukama drže ključ donošenja obvezujućih odluka, trebale voditi, a ne ih zlorabiti.⁴⁰

Bilo je potrebno tri godine oružanog sukoba, mnogo žrtava u oružanim snagama sukobljenih strana, previše civilnih žrtava, previše novih izbjeglica i raseljenih osoba, kao i materijalne štete da Vijeće sigurnosti konačno usvoji odluku o Ukrajini. Na treću godišnjicu početka agresije, 24. veljače 2025. godine, Vijeće sigurnosti s deset potvrdnih glasova i pet suzdržanih usvojilo je rezoluciju 2774 koja, na prvi pogled, predstavlja iskorak prema daljnjem dijalogu radi uspostave mira. Ona, naime, uz preambulu u kojoj se izražava žaljenje zbog tragičnih gubitaka ljudskih života u sukobu između Rusije i Ukrajine i ističe da je prvenstvena svrha UN-a održavanje međunarodnog mira i sigurnosti i mirno rješavanje sporova, sadrži jedan jedini paragraf prema kojem Vijeće: „Preklinje za brzim okončanjem sukoba i dalje poziva na trajni mir između Ukrajine i Ruske Federacije.“⁴¹ Kad se uzme u obzir višegodišnja nemogućnost postizanja konsenzusa o bilo kakvoj akciji u pogledu situacije u Ukrajini, izgleda da drukčiji tekst nije ni bilo moguće usvojiti; amandmani Ujedinjene Kraljevine, Francuske i Rusije nisu prihvaćeni.⁴² Ne treba smetnuti s uma ni da je tekst rezolucije predložio SAD, od početka 2025. godine s novom administracijom na čelu, koja je promijenila stavove i politiku prema Rusiji u

³⁷ Kritičari navode da je Vijeće sigurnosti s obzirom na povećanje broja država članica UN-a, kao i značajne promjene u odnosu između političkih snaga u usporedbi s vremenom nakon Drugoga svjetskog rata, izgubilo svoj legitimitet. Vidi Henderson, Ch., *The Use of Force and International Law*, 2. izd., Cambridge University Press, Cambridge, 2024, str. 138.

³⁸ Dublja reforma Vijeća sigurnosti suviše je kompleksno pitanje, na koje države članice UN-a već desetljećima pokušavaju naći odgovor i koje se zasigurno neće tako brzo riješiti. Više o prijedlozima za reformu Vijeća sigurnosti: Mbara, G. C., Graham, S., „Russia's invasion of Ukraine: What relevance for the United Nations Security Council reforms?“, *Journal of African Foreign Affairs*, sv. 10, br. 2, 2023, str. 9–97; Runjić, Lj., „Reform of the United Nations Security Council: The Emperor Has No Clothes“, *Brazilian Journal of International Law*, sv. 14, br. 2, 2017, str. 268–284; Butler, op. cit. u bilj. 11, str. 23–39.

³⁹ O potrebi suzdržavanja od uporabe veta u situacijama u kojima se događaju najteža kršenja ljudskih prava i međunarodni zločini kako bi se usvojile nužne prisilne mjere radi spašavanja ljudskih života i poštovanja kogentnih normi međunarodnoga prava: Rusan Novokmet, R., „Međunarodnopravna ograničenja uporabe prava veta u Vijeću sigurnosti UN-a u svjetlu aktualnih prijetnji međunarodnom miru i sigurnosti“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, sv. 75, br. 1, 2025, str. 105–136.

⁴⁰ Karska, E., „International Cooperation – International Organizations“, u: Raisz, A., *International Law from a Central European Perspective*, CEA Publishing, Miskolc, Budapest, 2022, str. 125.

⁴¹ Rezolucija Vijeća sigurnosti, UN Doc. S/RES/2774, 24. 2. 2025., preambula, para. 1.

⁴² *With 10 Votes in Favour, 5 Abstentions, Security Council Adopts Resolution 2774 (2025) Mourning Loss of Life, as Russian Federation's Invasion of Ukraine Enters Fourth Year*, United Nations, <https://press.un.org/en/2025/sc16005.doc.htm>, 11. 6. 2025.

odnosu na razdoblje na početku agresije.⁴³ Međutim, izbjegavanje spominjanja Rusije kao agresora u rezoluciji, pa čak i neisticanje temeljnih dužnosti svih država da se pridržavaju osnovnih načela međunarodnoga prava o poštovanju teritorijalne cjelovitosti i političke neovisnosti svake države, o zabrani uporabe oružane sile, o zabrani mijenjanja granica silom, o nužnosti poštovanja međunarodnog humanitarnog prava i zaštite ljudskih prava predstavljaju velik nedostatak i neuspjeh rezolucije i zasigurno slabe položaj Ukrajine u budućim mirovnim pregovorima.⁴⁴ No ne samo to; na određeni način umanjuje se i značaj međunarodnoga prava kao temeljnog stupa mirnodopskih odnosa, koji bi upravo trebao biti putokaz za okončanje sukoba u Ukrajini.

4. MEĐUNARODNI SUD

Ukrajina je vrlo brzo nakon početka agresije poduzela i pravne korake pred Međunarodnim sudom kako bi opovrgnula opravdanja ruske države, odnosno njezina predsjednika Putina, za započinjanje vojne invazije na teritorij Ukrajine. Tako je 26. veljače 2022. Ukrajina pred Međunarodnim sudom pokrenula postupak protiv Rusije u vezi s tumačenjem, primjenom i ispunjavanjem Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida⁴⁵ (dalje u tekstu: Konvencija o genocidu). U svom zahtjevu Ukrajina navodi kako tvrdnje ruskih vlasti da su vojne akcije poduzete s ciljem zaustavljanja genocida nad milijunima ljudi u pokrajinama Luhansk i Donjeck, koji, navodno, provode ukrajinske vlasti, nisu utemeljeni, obezvrjeđuju Konvenciju o genocidu te da pravni temelj za oružani napad Rusija nije imala.⁴⁶ Ukrajina se poziva na čl. IX. Konvencije o genocidu, koje su obje države stranke kao pravni temelj uspostave nadležnosti Međunarodnog suda u ovom sporu.⁴⁷ Poricanje optužbi za genocid Ukrajina, između ostalog, temelji na

⁴³ O implikacijama koje na izgled za okončanje rata u Ukrajini ima izbor novog američkog predsjednika Trumpa vidi: Kehl, Ph., „Treaty or No Treaty? – International Law and the Purported Trump Peace Proposal for Ukraine“, <https://www.ejiltalk.org/treaty-or-no-treaty-international-law-and-the-purported-trump-peace-proposal-for-ukraine/>, 20. 6. 2025.

⁴⁴ Kerner iznosi snažnu kritiku rezolucije 2774 i naglašava da, izbjegavajući referencu na rusku agresiju protiv teritorija Ukrajine i spominjući samo „sukob“, Vijeće sigurnosti izjednačava zakonite i nezakonite mjere koje poduzimaju te dvije države. Navodi i da tako sročenom rezolucijom Vijeće zapravo izvrće temeljna načela međunarodnoga prava i na određeni način daje legitimitet ruskoj agresiji. Kerner, F., „UNSC Resolution 2774: The Implications of Equidistance for Ukraine and International Law“, *EJIL: Talk!, Blog of the European Journal of International Law*, <https://www.ejiltalk.org/unsc-resolution-2774-the-implications-of-equidistance-for-ukraine-and-international-law/>, 14. 6. 2025.

⁴⁵ Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, 1948, UNTS, sv. 78, 1951.

⁴⁶ *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Application Instituting Proceedings, ICJ Reports, 26. 2. 2022., paras. 4–6. O obvezi djelovanja država pred genocidnim činima i sredstvima koja su im na raspolaganju radi sprječavanja genocida: Kagan, J. M., „The Obligation to Use Force to Stop Acts of Genocide: An Overview of Legal Precedents, Customary Norms, and State Responsibility“, *San Diego International Law Journal*, sv. 7, br. 2, 2006, str. 481–487; De Pooter, H., „Obligation to Prevent Genocide: A Large Shell Yet to Be Filled“, *African Yearbook of International Law*, sv. 17, 200, str. 287–320.

⁴⁷ ICJ Reports (2022.), *ibid.* Čl. IX. Konvencije o genocidu propisuje: „Sporovi između ugovornih stranaka koji se odnose na tumačenje, primjenu ili izvršenje ove Konvencije, uključujući i one koji se odnose na odgovornost države za genocid ili bilo koje drugo djelo navedeno u članku III., podnose se Međunarodnom sudu na zahtjev bilo koje od stranaka u sporu.“ Konvencija o genocidu, *op. cit.* u bilj. 45. Popis svih država stranaka Konvencije dostupan je na: UN Treaty Series, https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280027fac&clang=_en, 20. 6. 2025.

izvještajima OHCHR-a o stanju ljudskih prava u Ukrajini prije ruskog napada, koji ne spominju i ne nalaze nikakve dokaze o genocidu u Ukrajini.⁴⁸ Nadalje, u svjetlu članka I. Konvencije o genocidu, koji govori o dužnosti sprječavanja i kažnjavanja genocida, Ukrajina tvrdi da se izvršavanje te dužnosti podrazumijeva u dobroj vjeri, odnosno da se ne smije zlorabiti u kontekstu oružanog napada temeljenog na potpuno neosnovanim optužbama za genocid.⁴⁹ Konačno, Ukrajina traži da Sud u presudi proglasi da genocida u pokrajinama Luhansk i Donjeck nije bilo, da su postupci Rusije nezakoniti, uključujući i vojne operacije i priznavanje neovisnosti Donjecka i Luhanska, da obveže Rusiju da jamstvo da neće poduzimati daljnje nezakonite mjere temeljene na lažnim optužbama za genocid i odredi punu reparaciju za svu prouzročenu štetu.⁵⁰

U svom pisanom odgovoru Rusija osporava nadležnost Suda u ovom sporu tvrdeći da zahtjevi Ukrajine prelaze opseg Konvencije, odnosno da se spor između te dvije države ne može podvesti pod primjenu Konvencije *ratione materiae*. Osim toga, Rusija navodi da Konvencija o genocidu ne regulira uporabu sile ili priznanje država, a svoju vojnu operaciju u Ukrajini opravdava pravom na samoobranu utemeljenim u čl. 51. Povelje UN-a⁵¹ i međunarodnom običajnom pravu. Na kraju svog odgovora Rusija traži od Suda da se suzdrži od određivanja predloženih privremenih mjera.⁵²

Međunarodni je sud u svojoj Odluci o privremenim mjerama od 16. ožujka 2022. naglasio da je od neizmjerne važnosti da sve države djeluju u skladu sa svojim obvezama prema Povelji UN-a i drugim pravilima međunarodnog prava, uključujući i međunarodno humanitarno pravo.⁵³ Nadalje, Sud je na temelju analize navoda objiju država u sporu te odredaba Konvencije o genocidu, posebice članka IX., odlučio da *prima facie* postoji spor

⁴⁸ ICJ Reports (2022.), *ibid.*, paras. 13–22.

⁴⁹ *Ibid.*, para. 27. Prema čl. 1. Konvencije o genocidu: „Ugovorne stranke potvrđuju da je genocid, bilo da je počinjen u vrijeme mira ili u vrijeme rata, zločin prema međunarodnom pravu koji se obvezuju spriječiti i kazniti.“ Konvencija o genocidu, *op. cit.* u bilj. 45. Ukrajina je odmah od Suda zatražila donošenje privremenih mjera radi zaštite svojih prava navodeći da bi ruske vojne operacije mogle dovesti do značajne i nepopravljive štete, gubitka života i imovine. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Request for the Indication of Provisional Measures, ICJ Reports, 27. 2. 2022., para. 20.

⁵⁰ ICJ Reports (2022.), *op. cit.* u bilj. 46, para. 30.

⁵¹ Potrebno je podsjetiti da se pravo na uporabu oružane sile u samoobrani prema čl. 51. Povelje priznaje isključivo u slučaju oružanog napada druge države, pri čemu trebaju biti zadovoljene granice proporcionalnosti i nužnosti. Teško je zamisliti da bi Rusija pred Međunarodnim sudom mogla opravdati svoju agresiju na Ukrajinu pozivom na tu odredbu. O pravu na samoobranu i njezinim granicama: Dinstein, Y., *War, Aggression and Self-Defence*, 5. izd., Cambridge University Press, Cambridge, 2012; Seršić, M., „Article 51 of the UN Charter and the 'War' against Terrorism“, u: Becker, S. W., Derenčinović, D. (ur.), *International Terrorism: The Future Unchained?*, Faculty of Law, University of Zagreb, Zagreb, 2008, str. 95–113.

⁵² Odgovor Ruske Federacije, dostupno na: International Court of Justice, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/182/182-20220307-OTH-01-00-EN.pdf>, 14. 6. 2025. O različitim interpretacijama ruske „specijalne vojne operacije“ s aspekta pozitivnog međunarodnog prava: Hoffmann, T., „War or Peace? – International Legal Issues Concerning the Use of Force in the Russia-Ukraine Conflict“, *Hungarian Journal of Legal Studies*, sv. 63, br. 3, 2022, str. 209–220.

⁵³ *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Order on Provisional Measures, ICJ Reports, 16. 3. 2022., para. 18.

koji potpada pod odredbe Konvencije o genocidu i da je nadležan razmatrati slučaj.⁵⁴ Nadalje, Sud je iz svega navedenog zaključio da su ispunjeni uvjeti za određivanje privremenih mjera te je naložio Rusiji da odmah obustavi započete vojne operacije na ukrajinskom teritoriju, da osigura da se sve oružane jedinice pod njezinim zapovjedništvom suzdrže od bilo kakvih daljnjih vojnih operacija, te je objema stranama, i Ukrajini i Rusiji, naložio da se suzdrže od bilo kakvih radnji koje bi mogle pogoršati ili produljiti spor pred Sudom.⁵⁵ Međutim, Rusija je otvoreno odbila postupiti po naloženim mjerama i nastavila protupravne vojne operacije na ukrajinskom teritoriju.⁵⁶ Osim toga, Rusija je iznijela svoje preliminarne prigovore usmjerene, prije svega, na poricanje postojanja spora vezanog uz kršenje odredaba Konvencije o genocidu te na nenadležnost Međunarodnog suda u pokrenutom postupku, odnosno na nepostojanje pravne osnove za primjenu čl. IX. Konvencije.⁵⁷

Želeći podržati Ukrajinu u njezinim nastojanjima obrane svojih prava i svrhe radi koje je donesena Konvencija o genocidu, 33 države članice Konvencije, među kojima i Republika Hrvatska, podnijele su deklaracije intervencije na temelju čl. 63. Statuta Međunarodnoga suda,⁵⁸ odnosno izjave o miješanju u postupak, kako bi iznijele svoje pravne argumente i stajališta u pogledu postupka koji je u tijeku. Sud je svojom odlukom odlučio da su 32 deklaracije intervencije dopuštene u fazi preliminarne prigovora u mjeri u kojoj se odnose na tumačenje članka IX. i drugih odredaba Konvencije o genocidu koje su relevantne za određivanje nadležnosti Suda.⁵⁹

⁵⁴ *Ibid.*, paras. 24–49

⁵⁵ *Ibid.*, paras. 78–86.

⁵⁶ *Russia rejects international court ruling to stop invasion of Ukraine*, 17. 3. 2022., Euractiv, <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/russia-rejects-international-court-ruling-to-stop-invasion-of-ukraine/>, 14. 6. 2025. Na nepridržavanje odluke podsjeća i Ukrajina u svom sljedećem pisanom podnesku Sudu od 1. lipnja 2022., u kojem navodi kako Rusija i dalje potiče neprijateljstva, uzrokuje ogroman broj civilnih žrtava i veliku humanitarnu krizu u Ukrajini. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Memorial Submitted by Ukraine, ICJ Reports, 1. 7. 2022.

⁵⁷ *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Preliminary Objections Submitted by The Russian federation, ICJ Reports, 1. 10. 2022., paras. 59–215. O primjeni Konvencije o genocidu pred Međunarodnim sudom u slučaju Ukrajina protiv Rusije i usporedbi s drugim slučajevima pred Sudom o primjeni Konvencije: Rusan Novokmet, R., „Application and Interpretation of the Genocide Convention in the Recent Jurisprudence of the International Court of Justice: Issues of Jurisdiction“, *Poredbeno pomorsko pravo*, sv. 62, br. 177, 2023, str. 123–156.

⁵⁸ Čl. 63. st. 2. Statuta Međunarodnog suda daje pravo svakoj državi stranci konvencije o čijem je tumačenju riječ u konkretnom sporu da intervenira u parnicu, ali ta država onda ima i obvezu prihvatiti tumačenje koje Sud donese u presudi. Povelja UN-a i Statut Međunarodnoga suda, *op. cit.* u bilj. 10, čl. 63. st. 2. Više o pravu intervencije u sporu pred Međunarodnim sudom: Palchetti, P., „Opening the International Court of Justice to Third States: Intervention and Beyond“, *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, sv. 6, br. 1, 2002, str. 141–181; Alexander, A., Guha, S. K., „Critical Analysis of Third-Party Intervention before the International Court of Justice“, *Indonesian Journal of International & Comparative Law*, sv. 8, br. 4, 2021, str. 441–466.

⁵⁹ Sve su deklaracije dostupne na: International Court of Justice, <https://www.icj-cij.org/case/182/intervention>, 14. 6. 2025. Vidi i *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Order on Admissibility of the Declarations of Intervention, ICJ Reports, 5. 6. 2023., para. 102. Odbačena je deklaracija intervencije SAD-a, a deklaracija intervencije Latvije prihvaćena je naknadno.

Presudu kojom zaključuje preliminarni dio postupka i kojom odlučuje o svojoj nadležnosti Sud je donio 2. veljače 2024. godine, gotovo pune dvije godine od započinjanja postupka i početka agresije.⁶⁰ Utvrdivši da spor između Ukrajine i Rusije postoji te da je postojao u vrijeme pokretanja postupka, Sud je zaključio da je na temelju članka IX. Konvencije o genocidu nadležan za razmatranje ukrajinskog zahtjeva da se utvrdi da Ukrajina nije odgovorna za genocid u pokrajinama Donjeck i Luhansk. Međutim, Sud je našao da nije nadležan za razmatranje o tome da je Rusija korištenjem sile, svojom „specijalnom vojnom operacijom“ i priznavanjem neovisnosti „Narodne Republike Donjeck“ i „Narodne Republike Luhansk“ prekršila članke I. i IV. Konvencije o genocidu te da je pitanje upotrebe sile regulirano drugim pravilima međunarodnoga prava, a ne Konvencijom o genocidu.⁶¹ Dodajmo i da je nezamislivo da bi Sud podržao jednostranu upotrebu oružane sile s ciljem sprječavanja genocida, što bi bilo u potpunom neskladu s predmetom i svrhom Konvencije.⁶²

Samo pokretanje postupka pred Sudom pokazatelj je interesa Ukrajine da se sukob riješi putem međunarodnog prava i međunarodnih institucija. Na takav interes za rješavanjem sporova pred Međunarodnim sudom upućuju i izjave o intervenciji koje su podnijele druge države. Povjerenje u međunarodne institucije, osobito pravosudne, koje svoje djelovanje temelje na primjeni prava, od ključne je važnosti jer su u sukobima i sporovima između država najčešće stavovi duboko podijeljeni. Nepristranost i neovisnost suda, koji ima obvezu savjesno i dosljedno primjenjivati međunarodno pravo, može utjecati na stranke u sukobu da svoje ponašanje usklade sa svojim međunarodnopravnim obvezama, osobito onima koje od njih zahtijevaju pravila *jus cogens*. Važnost donošenja odluka pri Međunarodnom sudu postaje još veća kada je jedna od stranaka u sporu stalna članica Vijeća sigurnosti i ima pravo veta, pri čemu vrlo snažno dolazi do izražaja uloga zaštite međunarodnog pravnog poretka koju ima Međunarodni sud s ovlašću donošenja obvezujućih odluka. No izazov se javlja kod mehanizma provedbe odluka Suda, tj. ne postoje učinkovite metode za njihovu provedbu. Države si dozvoljavaju ignorirati presude i druge odluke Suda ako smatraju da su za njih nepovoljne, a upravo to je učinila i Rusija. U takvoj situaciji države očito krše međunarodno pravo, a provođenje odluka Suda oslanja se na njihovu dobru volju.⁶³ Međutim, vršenjem pritiska od strane međunarodne zajednice, političkim ili ekonomskim sankcijama, javnim osuđivanjem, suspenzijom članstva u međunarodnim organizacijama ili ograničenjem diplomatskih odnosa može se pokušati utjecati na države da provedu odluke Suda. U nastavku postupka Sud odlučuje o meritumu spora, odnosno o pitanju (ne)poštovanja Konvencije o genocidu i zahtjevima koje je u tužbi podnijela Ukrajina. Na Sudu leži velika odgovornost da ispravno i pravično

⁶⁰ *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation)*, Judgment on Preliminary Objections, ICJ Reports, 2. 2. 2024., paras. 38–52, 131–151.

⁶¹ *Ibid.*, paras. 139, 146.

⁶² ICJ Reports (2022.), *op cit.* u bilj. 53, para. 59. Vidi i: Plachta, M., Zagaris, B., „Atrocity Crimes in Ukraine“, *International Enforcement Law Reporter*, sv. 38, br. 3, 2022, str. 89.

⁶³ Prema članku 94. st. 2. Povelje država u sporu može zatražiti od Vijeća sigurnosti da donese određenu mjeru protiv države koja ne poštuje odluku suda, ali u ovoj situaciji to je gotovo nemoguće s obzirom na to da je Rusija stalna članica Vijeća sigurnosti. Povelja UN-a, *op. cit.* u bilj. 10, čl. 94. st. 2.

primijeni pravila međunarodnoga prava na način koji će se kasnije moći primijeniti na slične slučajeve u budućnosti.

5. MEĐUNARODNI KAZNENI SUD

Za razliku od Međunarodnog suda, čija je nadležnost *ratione personae* ograničena na sporove između država, u procesuiranju pojedinaca odgovornih za međunarodne zločine važnu ulogu na međunarodnoj razini ima Međunarodni kazneni sud (*International Criminal Court*, ICC). Usvajanje statuta toga suda dogodilo se u svjetlu dotadašnjih iskustava i rada međunarodnih *ad hoc* kaznenih sudova osnovanih nekoliko godina ranije za zločine počinjene na području bivše Jugoslavije i u oružanom sukobu u Ruandi, što je dalo pozitivan politički, ali i psihološki poticaj državama da prihvate i konkretiziraju ideju o osnivanju jednog stalnog međunarodnog suda, koji bi u svojoj nadležnosti imao utvrđivanje individualne međunarodne kaznene odgovornosti.⁶⁴ Tako se Rimskim statutom potpisanim 1998. godine osniva ICC i utvrđuje njegova nadležnost za najteža međunarodna kaznena djela: genocid, ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i agresiju.⁶⁵

Sud može provoditi svoje ovlasti na teritoriju svake države stranke Rimskog statuta u kojoj je neko od navedenih kaznenih djela počinjeno ili čiji je državljanin osoba optužena za takvo djelo, a na području neke druge države koja nije stranka Rimskog statuta Sud ima nadležnost samo na temelju posebnog sporazuma kojim ta država prihvaća njegovu nadležnost u pogledu određenih zločina.⁶⁶ Također, Sud je nadležan u situaciji u kojoj su počinjeni zločini iz Statuta ako država stranka tužitelju uputi takav slučaj, ako Vijeće sigurnosti uputi slučaj tužitelju u skladu s glavom VII Povelje UN-a ili kada sam tužitelj pokrene istragu.⁶⁷

No primarna odgovornost istrage i procesuiranja međunarodnih zločina ipak je na nacionalnim vlastima država stranaka prije negoli na ICC-ju ili bilo kojem drugom sudu ili međunarodnoj organizaciji. To pravilo međunarodnog običajnog prava očituje se i u Rimskom statutu u načelu komplementarnosti.⁶⁸ U vrijeme započinjanja oružanog sukoba

⁶⁴ O putu prema usvajanju Rimskog statuta i osnivanju ICC-ja: Kovács, P., „The International Criminal Court in the Context of International Criminal Law“, u: Raisz, *op. cit.* u bilj. 40, str. 188–190.

⁶⁵ Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda, 1998, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 5/2001, čl. 5. Definicija zločina agresije uvedena je izmjenama Rimskog statuta u čl. 8. *bis* rezolucijama usvojenima na Konferenciji za izmjene i dopune Rimskog statuta u Kampali 2010. godine. Vidi Zakon o potvrđivanju Izmjene i dopune članka 8. Rimskog statuta Međunarodnoga kaznenog suda i Izmjena i dopuna Rimskog statuta Međunarodnoga kaznenog suda vezanih uz zločin agresije, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 12/2013. O pregovorima između država stranaka Rimskog statuta koji su u konačnici doveli do usvajanja definicije agresije: McDougall, C., *The Crime of Aggression under the Rome Statute of the International Criminal Court*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 2013, str. 1–31.

⁶⁶ Rimski statut, *ibid.*, čl. 12.

⁶⁷ *Ibid.*, čl. 13.

⁶⁸ *Ibid.*, čl. 17. Mehanizam ICC-ja namijenjen je dopuni, a ne zamjeni nacionalnih kaznenih sustava. ICC procesuiru slučajeve samo onda kada države to ne žele ili nisu u stanju učiniti. Moguće su prednosti nacionalnih sudova za utvrđivanje kaznene odgovornosti za međunarodne zločine sljedeće: ti su sudovi bliži mjestu počinjenja zločina, počiniteljima, žrtvama i dokazima, pa je veća vjerojatnost da će djelovanje tih sudova odvratiti počinitelje od počinjenja zločina, sačuvati istinitu evidenciju zločina, pružiti zadovoljstinu

u veljači 2022. ni Ukrajina ni Rusija nisu bile stranke Rimskog statuta, međutim, Ukrajina je ipak 25. listopada 2024. godine ratificirala Statut, koji je za nju stupio na snagu 1. siječnja 2025. godine.⁶⁹ Prije pristupanja Statutu ukrajinska je vlada priznala nadležnost ICC-ja za istraživanje i procesuiranje zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina koje su na teritoriju Ukrajine počinile ruske snage. Prvom izjavom nadležnost Suda priznata je na kratko razdoblje, dok je drugom izjavom produljeno na neograničeno vrijeme, od veljače 2014. nadalje, kako bi se obuhvatila sva navodna djela koja su tada bila u tijeku na teritoriju Ukrajine i koja bi se mogla dogoditi.⁷⁰

S obzirom na trenutačnu situaciju i činjenicu da Rusija nije stranka Rimskog statuta gotovo je nezamislivo da Međunarodni sud u konačnici uspije procesuirati glavne odgovorne za agresiju, prije svega ruskog predsjednika Putina.⁷¹ Međutim, mehanizam ICC-ja nije jedini međunarodni pravosudni forum pred kojim postoji mogućnost utvrđivanja kaznene odgovornosti za najteža kaznena djela. *Ad hoc* međunarodni (poput sudova za bivšu Jugoslaviju i za Ruandu) i internacionalizirani kazneni sudovi (poput specijalnih sudova za Istočni Timor, Kambodžu i Libanon) uspostavljeni u nedavnoj prošlosti dokazuju da države ipak, kad postoji i politička volja, streme utvrđivanju odgovornosti svih za kršenje međunarodnoga prava, a posebice kad je riječ o najtežim kršenjima ljudskih prava i međunarodnim zločinima.⁷² Na tom je tragu i odluka Vijeća Europe, koje po prvi put od svojega osnivanja kreće u osnivanje međunarodnog kaznenog suda koji bi, prema najavama, trebao biti nadležan upravo za zločin agresije počinjen protiv Ukrajine. Naime, 25. lipnja 2025. godine Glavni tajnik Vijeća Europe Alain Berset i ukrajinski predsjednik Volodimir Zelenski potpisali su u Strasbourgu sporazum o osnivanju Specijalnog tribunala za zločin agresije protiv Ukrajine (*Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine*), zajedno sa Statutom toga tribunala.⁷³ Prema riječima Glavnog tajnika, osnivanje Tribunala potvrđuje da međunarodno pravo obvezuje svakoga, bez iznimke, te da bez utvrđivanja odgovornosti za zločin agresije ne može biti trajnog mira ni za Ukrajinu ni za Europu u cjelini.⁷⁴ Navodi i da je uspostava Tribunala najprikladnije rješenje za odlučivanje o kaznenoj odgovornosti najdogovornijih za agresiju protiv Ukrajine, kao i za nadomještanje nemogućnosti ICC-a da provede postupak za zločin agresije protiv Ukrajine.⁷⁵ Tribunal će početi s radom nakon što i druge države i

žrtvama, učvrstiti vladavinu prava i promicati nacionalno pomirenje. Alvarez, J. E., „Alternatives to International Criminal Justice“, u: Cassese, A. (ur.), *The Oxford Companion to International Criminal Justice*, Oxford University Press, Oxford, New York, 2009, str. 25–26.

⁶⁹ International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>, 15. 6. 2025.

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ Ueki, Y., „Russia’s Aggression Against Ukraine and the Pursuit of Individual Criminal Responsibility“, *US-China Law Review*, sv. 20, br. 1, 2023, str. 31.

⁷² Ukratko o svrsi osnivanja takvih sudova i usporedbi njihove učinkovitosti s radom nacionalnih sudova u postizanju međunarodne pravde vidi: Cassese, A., „The Rationale for International Criminal Justice“, u: Cassese, *op. cit.* u bilj. 68, str. 123–130.

⁷³ *Newsroom*, Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/ukraine-and-the-council-of-europe-sign-agreement-on-establishing-a-special-tribunal-for-the-crime-of-aggression-against-ukraine>, 26. 6. 2025.

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ *Ibid.*

EU daju svoju političku i financijsku podršku putem posebnih sporazuma, u skladu sa svojim unutarnjim pravnim propisima.⁷⁶ No ostaje za vidjeti hoće li taj međunarodni sud, nakon što započne s radom, uopće moći procesuirati najviše ruske dužnosnike koji budu optuženi za agresiju s obzirom na imunitet koji po međunarodnom pravu, za vrijeme obavljanja službe, uživaju glavari država i vlada te ministri vanjskih poslova.⁷⁷ No bez obzira na to istraga i prikupljanje dokaza mogu se provoditi sve dok se ne steknu uvjeti za pokretanje kaznenih sudskih postupaka.

Kad je riječ o aktivnostima ICC-ja u pogledu zločina iz nadležnosti ICC-ja počinjenih na teritoriju Ukrajine, već je 28. veljače 2022. tužitelj ICC-ja Karim A. A. Khan najavio da će tražiti odobrenje za pokretanje istrage o situaciji u Ukrajini. Dva dana nakon toga Uredu tužitelja stiglo je zajedničko upućivanje na situaciju u Ukrajini od rekordnih 38 stranaka Rimskog statuta (uključujući i Hrvatsku).⁷⁸ Nakon toga Tužitelj odmah odlučuje o pokretanju istrage i najavljuje da opseg situacije obuhvaća sve prošle i sadašnje tvrdnje o ratnim zločinima, zločinima protiv čovječnosti ili genocidu počinjenima na bilo kojem dijelu teritorija Ukrajine od strane bilo koje osobe i da je Ured već pronašao razumnu osnovu za vjerovanje da su počinjeni zločini iz nadležnosti Suda te je identificirao potencijalne slučajeve.⁷⁹ Godinu dana kasnije, na zahtjev Ureda tužitelja, Predraspravno vijeće II ICC-ja izdalo je naloge za uhićenje dviju osoba: Vladimira Putina, predsjednika Rusije, i Marije Aleksejevne Lvov-Belove, povjerenice za dječja prava u Uredu predsjednika Rusije. Vijeće smatra da postoje opravdani razlozi za uvjerenje da oboje snose odgovornost za ratni zločin protupravne deportacije stanovništva, osobito djece, i protupravnog preseljenja stanovništva (djece) iz okupiranih područja Ukrajine u Rusiju.⁸⁰

⁷⁶ Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/portal/frequently-asked-questions?>, 26. 6. 2025.

⁷⁷ S druge strane Rimski Statut u čl. 27. izrijeком navodi da obavljanje službene dužnosti ne izuzima nikoga, pa ni glavaru države ili vlade, od kaznene odgovornosti prema odredbama tog Statuta te da posebni imuniteti koje neka osoba uživa zbog svojeg službenog svojstva ne sprječavaju ICC u provođenju njegove nadležnosti. Rimski statut, *op. cit.* u bilj. 65, čl. 27. st. 1. i 2. To pravilo ima korijene u presudi Međunarodnog vojnog suda iz Nürnberga i preuzeto je s ciljem osiguranja jednakosti pred zakonom i sprječavanja izbjegavanja kaznene odgovornosti na temelju posebnog položaja onih najodgovornijih. Sadat, L. N., *The International Criminal Court and the Transformation of International Law: Justice for the New Millenium*, Transnational Publishers, Inc., New York, 2002, str. 200–201.

⁷⁸ Pismo upućivanja tužitelju Međunarodnog kaznenog suda (2022), International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-04/Article-14-letter.pdf>, 15. 6. 2025. Odluka Tužitelja o provođenju istrage ovisi o naravi i težini zločina, broju žrtava, učinku zločina na određenu državu ili susjedne države itd. Opširnije o izboru slučajeva koji će biti predmet istrage pred ICC-jem: Kovács, *op. cit.* u bilj. 64, str. 197–200. I EU je izrazio punu potporu istrazi tužitelja ICC-ja. Rezolucija Europskog parlamenta, *Resolution on the fight against impunity for war crimes in Ukraine*, 2022/2655, 19. 5. 2022. U srpnju 2023. godine u Eurojustu (*European Union Agency for Criminal Justice Cooperation*) s radom je započeo Međunarodni centar za kazneni progon zločina agresije protiv Ukrajine, osnovan s ciljem pružanja podrške nacionalnim istragama zločina počinjenih u Ukrajini, čime se olakšava i suradnja s Međunarodnim kaznenim sudom. Vidi više na: Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/04/13/euam-ukraine-council-further-amends-the-mandate-to-also-provide-support-in-the-investigation-and-prosecution-of-international-crimes/>, 15. 6. 2025.

⁷⁹ *Statement of ICC Prosecutor*, 28. 2. 2022., International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-i-have-decided-proceed-opening>, 15. 6. 2025.

⁸⁰ *Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova*, 17. 3. 2023., International Criminal Court, <https://www.icc->

Predraspravno vijeće II izdalo još dva naloga za uhićenje u ožujku 2024. godine, i to za Sergeja Ivanoviča Kobilaša, general-pukovnika ruskih oružanih snaga, i Viktora Nikolajeviča Sokolova, admirala ruske mornarice, zbog postojanja opravdane sumnje da obojica snose odgovornost za ratne zločine napada na civilne objekte, nanošenja prekomjerne štete civilima ili na civilnim objektima te za zločine protiv čovječnosti.⁸¹

Svojim nastojanjem da se odgovorne za najgore zločine pozove na odgovornost ICC igra važnu ulogu u borbi protiv nekažnjivosti i sprječavanja ponavljanja takvih zločina. Sud djeluje neovisno o političkim utjecajima i interesima država, njegova nepristranost osigurava da se svi slučajevi razmatraju samo na temelju pravnih činjenica i dokaza i ključna je za održavanje povjerenja u međunarodne pravosudne institucije. No unatoč velikoj podršci država koju ICC uživa u istraživanju zločina počinjenih na teritoriju Ukrajine taj se Sud suočava s mnogim izazovima koji utječu na njegovu učinkovitost. Najveći problem predstavlja činjenica da Rusija nije stranka Rimskog statuta. To značajno smanjuje sposobnost Suda da obavlja svoju funkciju i ostvari pravdu u potpunosti. U slučaju Ukrajine i Rusije Sud se može osloniti samo na ograničenu suradnju i priznanje nadležnosti od strane ukrajinske Vlade. No to ne znači da tužiteljstvo i sam Sud ne bi trebali zauzeti čvrste i odlučne stavove prema svim državama kako bi ih uvjerali da je suradnja cijele međunarodne zajednice ključna za uspostavu odgovornosti. Izdavanje naloga za uhićenje visokopozicioniranih ruskih dužnosnika, ali i potencijalnih počinitelja zločina na ukrajinskoj strani, šalje snažnu poruku o neizbježnosti odgovornosti za počinitelje najtežih međunarodnih zločina i potencijalno djeluje kao sredstvo odvraćanja od činjenja takvih zločina. Kolektivna akcija međunarodne zajednice neophodna je za uspostavljanje pravde, sprječavanje nekažnjivosti i omogućavanje Sudu da bude u svojoj nezamjenjivoj ulozi jamca pravde i odgovornosti.

6. ZAKLJUČAK

Agresija Rusije na Ukrajinu izazvala je duboke političke i pravne posljedice na međunarodnoj razini suočivši međunarodnu zajednicu s velikim izazovima u očuvanju temeljnih načela međunarodnog prava i zaštite ljudskih prava. Snažne reakcije, koje oštro osuđuju ruske postupke i pozivaju na prekid neprijateljstava, pojavile su se gotovo odmah nakon započete agresije, no s obzirom na vrlo osjetljive i za međunarodnu sigurnost ugrožavajuće odnose Ukrajine i Rusije tijekom posljednjih deset godina logično je zapitati se nije li međunarodna zajednica već zakasnila s reakcijama. Osim toga, neobvezujuća snaga akata i mjera koje se usvajaju u Općoj skupštini kao glavnom forumu svih država svijeta ograničava njihovu učinkovitost. Vijeće sigurnosti kao glavno tijelo UN-a nadležno za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti nailazi na problem zbog prava veta stalnih

[cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and](https://www.cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and), 15. 6. 2025.

⁸¹ *Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Sergei Ivanovich Kobylash and Viktor Niloayevich Sokolov*, 5. 3. 2024. International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-sergei-ivanovich-kobylash-and>, 15. 6. 2025.

članica, čime dolazi do paralize Vijeća i narušava se njegov autoritet i legitimnost u rješavanju kriznih situacija, pa je zazivanje njegove reforme aktualnije nego ikada.

Ruska agresija u fokus stavlja i aktivnosti Međunarodnog suda, čije su odluke od presudne važnosti jer su obvezujuće za stranke u sporu. One također razrješuju nedoumice i podjele oko tumačenja međunarodnog prava te sprječavaju njegove zlouporabe. No Međunarodni sud suočava s problemom nedostatka učinkovitih mehanizama prisile za provođenje svojih odluka. S obzirom na navedeno velika je šansa da bi se Rusija oglušila i na rezolucije Vijeća sigurnosti kad bi ih ono i usvojilo. Takva situacija dodatno potkopava povjerenje u međunarodne institucije te je potencijalno vrlo opasna jer može potaknuti druge države da djeluju mimo pravila međunarodnog prava kada vide da sankcije u stvarnosti ne postoje. Time je očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti ozbiljno ugroženo. Potrebno je stoga i dalje kontinuirano raditi na razvoju i jačanju mehanizama prisilne provedbe obvezujućih odluka međunarodnih institucija, čime će se osigurati da odgovornost bude neizostavni dio svakog budućeg kršenja međunarodnog prava.

U tom smislu djelovanje Međunarodnog kaznenog suda i (budućeg) Specijalnog tribunala Vijeća Europe predstavlja važan korak prema osiguranju odgovornosti za najteže međunarodne zločine. Njihov svakodnevni rad na terenu i posvećenost izvještavanju, prikupljanju informacija i dokaza presudni su za uspostavu kaznene odgovornosti, ali i za prevenciju budućih zločina.

No potencijalni problem postizanja odgovornosti i mira u kontekstu sukoba između Ukrajine i Rusije mogao bi biti i taj što je odnos između međunarodne zajednice i Rusije prilično narušen i nema uspostavljenog stalnog dijaloga kojim se pokušava mirnim, diplomatskim načinom okončati sukob. U situaciji gdje su životi civila u svakodnevnoj opasnosti, a broj žrtava rata sve je veći, i gdje je humanitarna kriza u punom jeku, međunarodna bi zajednica trebala uložiti maksimalne napore u pronalaženje načina kako mirnim sredstvima okončati ovaj oružani sukob. S druge strane, isključivanje iz članstva međunarodnih tijela i organizacija onoga tko je teško prekršio međunarodno pravo, iako potpuno opravdano, možda i nije najbolja sankcija. Unatoč tome što takve mjere imaju snažan i oštar simbolični učinak, one mogu osloboditi počinitelja odgovornosti za teške povrede njegovih obveza prema međunarodnim pravilima koje proizlaze iz članstva, što dodatno otežava uspostavljanje dijaloga te postizanje suradnje i čini poštovanje međunarodnog prava teže ostvarivim.

Mjere međunarodnih institucija u situacijama teških kršenja međunarodnog prava trebale bi biti konstruktivne, promišljene i usmjerene ne samo prema kažnjavanju prekršitelja već i prema uspostavljanju dijaloga i promicanju poštovanja međunarodne zaštite ljudskih prava. Vrlo je važno da takve mjere budu utemeljene u međunarodnom pravu jer su one jedini način za očuvanje međunarodnopravnog poretka i postizanje mira i sigurnosti u budućnosti.

LITERATURA

1. Alexander, A. i Guha, S. K., „Critical Analysis of Third-Party Intervention before the International Court of Justice“, *Indonesian Journal of International & Comparative Law*, sv. 8, br. 4, 2021, str. 441–466.
2. Alvarez, J. E., „Alternatives to International Criminal Justice“, u: Cassese, A. (ur.), *The Oxford Companion to International Criminal Justice*, Oxford University Press, Oxford, New York, 2009, str. 25–38.
3. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 2, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
4. Butler, R., „Reform of the United Nations Security Council“, *Penn State Journal of Law & International Affairs*, sv. 1, br. 1, 2012, str. 23–39.
5. Carswell, A. J., „Unblocking the UN Security Council: The *Uniting for Peace* Resolution“, *Journal of Conflict & Security Law*, sv. 18, br. 3, 2013, str. 453–480.
6. Cassese, A., „The Rationale for International Criminal Justice“, u: Cassese, A. (ur.), *The Oxford Companion to International Criminal Justice*, Oxford University Press, Oxford, New York, 2009, str. 123–130.
7. De Pooter, H., „Obligation to Prevent Genocide: A Large Shell Yet to Be Filled“, *African Yearbook of International Law*, sv. 17, 2009, str. 287–320.
8. Dinstein, Y., *War, Aggression and Self-Defence*, 5. izd., Cambridge University Press, Cambridge, 2012.
9. Henderson, Ch., *The Use of Force and International Law*, 2. izd., Cambridge University Press, Cambridge, 2024.
10. Hoffmann, T., „War or Peace? – International Legal Issues Concerning the Use of Force in the Russia-Ukraine Conflict“, *Hungarian Journal of Legal Studies*, sv. 63, br. 3, 2022, str. 206–235.
11. Kagan, J. M., „*The Obligation to Use Force to Stop Acts of Genocide: An Overview of Legal Precedents, Customary Norms, and State Responsibility*“, *San Diego International Law Journal*, sv. 7, br. 2, 2006, str. 461–490.
12. Karska, E., „International Cooperation – International Organizations“, u: Raisz, A., *International Law From a Central European Perspective*, CEA Publishing, Miskolc, Budapest, 2022, str. 117–132.
13. Kehl, Ph., „Treaty or No Treaty? – International Law and the Purported Trump Peace Proposal for Ukraine“, *Ejil: Talk! Blog of the European Journal of International Law*, <https://www.ejiltalk.org/treaty-or-no-treaty-international-law-and-the-purported-trump-peace-proposal-for-ukraine/>, 15. 6. 2025.
14. Kerner, F., „UNSC Resolution 2774: The Implication of Equidistance for Ukraine and International Law“, *EJIL: Talk!, Blog of the European Journal of International Law*, <https://www.ejiltalk.org/unsc-resolution-2774-the-implications-of-equidistance-for-ukraine-and-international-law/>, 14. 6. 2025.
15. Kovács, P., „The International Criminal Court in the Context of International Criminal Law“, u: Raisz, A., *International Law From a Central European Perspective*, CEA Publishing, Miskolc, Budapest, 2022, str. 181–211.

16. Mbara, G. C., Graham, S., „Russia's invasion of Ukraine: What relevance for the United Nations Security Council reforms?“, *Journal of African Foreign Affairs*, sv. 10, br. 2, 2023, str. 85–107.
17. McDougall, C., *The Crime of Aggression under the Rome Statute of the International Criminal Court*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 2013.
18. Palchetti, P., „Opening the International Court of Justice to Third States: Intervention and Beyond“, *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, sv. 6, br. 1, 2002, str. 139–181.
19. Plachta, M., Zagaris, B., „Atrocity Crimes in Ukraine“, *International Enforcement Law Reporter*, sv. 38, br. 3, 2022, str. 86–97.
20. Reicher, H., „The Uniting for Peace Resolution on the Thirtieth Anniversary of Its Passage“, *Columbia Journal of Transnational Law*, sv. 20, br. 1, 1982, str. 1–50.
21. Runjić, Lj., „Reform of the United Nations Security Council: The Emperor Has No Clothes“, *Brazilian Journal of International Law*, sv. 14, br. 2, 2017, str. 268–284.
22. Rusan Novokmet, R., „Application and Interpretation of the Genocide Convention in the Recent Jurisprudence of the International Court of Justice: Issues of Jurisdiction“, *Poredbeno pomorsko pravo*, sv. 62, br. 177, 2023, str. 123–156.
23. Rusan Novokmet, R., „Međunarodnopravna ograničenja uporabe prava veta u Vijeću sigurnosti UN-a u svjetlu aktualnih prijetnji međunarodnom miru i sigurnosti“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, sv. 75, br. 1, 2025, str. 105–136.
24. Sadat, L. N., *The International Criminal Court and the Transformation of International Law: Justice for the New Millenium*, Transnational Publishers, Inc., New York, 2002.
25. Seršić, M., „Article 51 of the UN Charter and the 'War' against Terrorism“, u: Becker, S. W., Derenčinović, D. (ur.), *International Terrorism: The Future Unchained?*, Faculty of Law, University of Zagreb, Zagreb, 2008, str. 95–113.
26. Trahan, J., *Existing Legal Limits to Security Council Veto Power in the Face of Atrocity Crimes*, Cambridge University Press, Cambridge, 2020.
27. Ueki, Y., „Russia's Aggression Against Ukraine and the Pursuit of Individual Criminal Responsibility“, *US-China Law Review*, sv. 20, br. 1, 2023, str. 31–44.
28. White, N. D., „The Relationship between the UN Security Council and General Assembly in Matters of International Peace and Security“, u: Weller, M. (ur.), *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*, Oxford University Press, Oxford, 2015, str. 293–313.

MEĐUNARODNI UGOVORI

1. Povelja Ujedinjenih naroda i Statut Međunarodnoga suda, 1945, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 15/1993.
2. Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, 1948, UNTS, sv. 78, 1951.
3. Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda, 1998, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 5/2001, čl. 5.
4. Zakon o potvrđivanju Izmjene i dopune članka 8. Rimskog statuta Međunarodnoga kaznenog suda i Izmjena i dopuna Rimskog statuta Međunarodnoga kaznenog suda vezanih uz zločin agresije, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 12/2013.

MEĐUNARODNA SUDSKA PRAKSA

1. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Application Instituting Proceedings, ICJ Reports, 26. 2. 2022.
2. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Request for the Indication of Provisional Measures, ICJ Reports, 27. 2. 2022.
3. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Order on Provisional Measures, ICJ Reports, 16. 3. 2022.
4. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Memorial Submitted by Ukraine, ICJ Reports, 1. 7. 2022.
5. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Preliminary Objections Submitted by The Russian federation, ICJ Reports, 1. 10. 2022.
6. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Order on Admissibility of the Declarations of Intervention, ICJ Reports, 5. 6. 2023.
7. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Judgment on Preliminary Objections, ICJ Reports, 2. 2. 2024.

MEĐUNARODNI DOKUMENTI

1. Akti Opće skupštine: *Definition of Aggression*, UN Doc. A/RES/3314 (XXIX), 14. 12. 1974., *Uniting for Peace*, A/RES/377 (V), 3. 11. 1950., A/RES/ES-11/1, 18. 3. 2022., A/RES/ES-11/2, 28. 3. 2022., A/RES/ES-10/21, 30. 10. 2023., A/RES/ES-10/22, 19. 12. 2023., A/RES/ES-10/23, 14. 5. 2024., A/RES/ES-10/24, 19. 9. 2024., A/RES/ES-11/3, 8. 4. 2022., A/RES/ES-11/4, 13. 10. 2022., A/RES/ES-11/5, 15. 11. 2022., *General Assembly Meeting Record*, UN Doc. A/ES-11/PV.10, 7. 4. 2022., A/ES-11/L.10, 18. 2. 2025.
2. Akti Vijeća sigurnosti: UN Doc. S/RES/2623, 27. 2. 2022., S/RES/2774, 24. 2. 2025., S/2022/155, 25. 2. 2022., S/2022/231, 24. 3. 2022., S/PV/8979, 25. 2. 2022., S/PRST/2022/3, 6. 5. 2022.
3. Akti Vijeća za prava čovjeka: *Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*, UN Doc. A/HRC/58/67, 11. 3. 2025., A/HRC/RES/49/1, 7. 3. 2022.
4. Akti Europskog parlamenta: *Resolution on the fight against impunity for war crimes in Ukraine*, 2022/2655, 19. 5. 2022.

MREŽNI IZVORI

1. *Conflict in Ukraine: A timeline (2014 – eve of 2022 invasion)*, UK Parliament, House of Commons Library, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9476/>, 1. 6. 2025.
2. UN News, Global perspective Human stories, dostupno na: United Nations, <https://news.un.org/en/story/2022/02/1112592>, 11. 6. 2025.
3. International Criminal Court, Ukraine, <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>, 15. 6. 2025.
4. United Nations, Dag Hammarskjöld Library, *UN Security Council Meetings & Outcome Tables*, <https://research.un.org/en/docs/sc/quick>, 11. 6. 2025.
5. *General Assembly Adopts Text Recommending Creation of Register to Document Damages Caused by Russian Federation Aggression against Ukraine, Resuming Emergency Special Session*, United Nations, https://press.un.org/en/2022/ga12470.doc.htm?_gl=1*1f805o2*_ga*MTQ3MTkzMzQ2MC4xNzA2MTM5NzY3*_ga_TK9BQL5X7Z*MTcxNzQ1ODI2MC41MC4xLjE3MTc0NTk2MjluMC4wLjA, 10. 6. 2025.
6. *Security Council Fails to Adopt Resolution Condemning Moscow's Referenda in Ukraine's Occupied Territories, as Permanent Member Employs Veto*, 30.9.2022., United Nations, <https://press.un.org/en/2022/sc15046.doc.htm>, 10. 6. 2025.
7. *With 10 Votes in Favour, 5 Abstentions, Security Council Adopts Resolution 2774 (2025) Mourning Loss of Life, as Russian Federation's Invasion of Ukraine Enters Fourth Year*, United Nations, <https://press.un.org/en/2025/sc16005.doc.htm>, 11. 6. 2025.
8. UN Treaty Series, https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280027fac&clang=_en, 20. 6. 2025.
9. International Court of Justice, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/182/182-20220307-OTH-01-00-EN.pdf>, 14. 6. 2025.
10. *Russia rejects international court ruling to stop invasion of Ukraine*, 17. 3. 2022., Euractiv, <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/russia-rejects-international-court-ruling-to-stop-invasion-of-ukraine/>, 14. 6. 2025.
11. International Court of Justice, <https://www.icj-cij.org/case/182/intervention>, 14. 6. 2025.
12. *Newsroom*, Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/ukraine-and-the-council-of-europe-sign-agreement-on-establishing-a-special-tribunal-for-the-crime-of-aggression-against-ukraine>, 26. 6. 2025.
13. Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/portal/frequently-asked-questions?>, 26. 6. 2025.
14. International Criminal Court, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/<https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-04/Article-14-letter.pdf>, 15. 6. 2025.
15. Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/04/13/euam-ukraine-council-further-amends-the-mandate-to-also>

- provide-support-in-the-investigation-and-prosecution-of-international-crimes/, 15. 6. 2025.
16. *Statement of ICC Prosecutor*, 28. veljače 2022., International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-i-have-decided-proceed-opening>, 15. 6. 2025.
17. *Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova*, 17. ožujka 2023., International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>, 15. 6. 2025.
18. *Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Sergei Ivanovich Kobylash and Viktor Niloayevich Sokolov*, 5. ožujka 2024. International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-sergei-ivanovich-kobylash-and>, 15. 6. 2025.

INTERNATIONAL INSTITUTIONS AND THE MECHANISMS FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE ARMED CONFLICT IN UKRAINE

The analysis of reactions of the international community to grave violations of international law helps understand the role of states and international organisations in the case of aggression of one state against the territorial integrity of another, and in the prosecution of specific international crimes committed in the armed conflict between Russia and Ukraine. Through the analysis of the activities and measures taken within different international organisations and institutions, such as the General Assembly and the Security Council as political organs of the United Nations, as well as the International Court of Justice and the International Criminal Court as international judicial bodies competent for the determination of the responsibility of states and individuals for the most serious violations of international law, this paper seeks to assess the efficiency of international mechanisms for the preservation of international legal order, as well as the protection of human rights in the armed conflict on the territory of Ukraine, and recognize their advantages and shortcomings. Special focus is placed on the impact of legally non-binding measures of the United Nations on the maintenance of international peace and security, on the one hand, and on the other, on the impact of mechanisms of international courts on the sanctioning and prevention of international crimes, as well as on their limitations in that context.

Keywords: aggression, protection of human rights, United Nations, International Court of Justice, International Criminal Court, international responsibility

Rutvica Rusan Novokmet, PhD, Assistant Professor at the University of Zagreb, Faculty of Law, Chair of International Law. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6235-1012>

Asja Mrkić, Mag. iur., Trainee Lawyer at the law firm Lovrić, Novokmet i partneri d.o.o. ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-3374-798X>